

บทนำ

ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคมหน่วยแรกของมนุษย์ เป็นโครงสร้างที่สำคัญของสังคม ช่วยยึดเหนี่ยวบุคคลกับสังคมไว้ด้วยกัน และครอบครัวก็มีหน้าที่สำคัญในการธำรงรักษาสังคมให้คงอยู่ได้ หน้าที่นั้นคือการผลิต-สมาชิกในครอบครัวเพื่อทดแทนสมาชิกเก่าที่ครอบครัวต้องเสียไป และหน้าที่ของครอบครัวซึ่งผลิตสมาชิกทดแทนให้กับสังคมนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่น่าสนใจ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยที่เป็นมูลเหตุในการเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากรในปัจจุบันคือภาวะเจริญพันธุ์และภาวะการตาย ส่วนการย้ายถิ่นระหว่างประเทศมีผลเพียงเล็กน้อย

สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาปัจจุบันอัตราการตายลดลงมาอยู่ในระดับต่ำ และสามารถคาดการณ์ได้ว่าระดับการตายจะลดลงไปอีกกว่านี้อีกตามความรู้วิทยาการสมัยใหม่ที่สามารถควบคุมการตาย แต่จากสถิติหรือข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดของประเทศเหล่านี้ยังอยู่ในระดับที่สูงและยังไม่มีแนวโน้มที่จะลดลงแต่อย่างใด ซึ่งทำให้มีการขยายตัวของประชากรมากขึ้น และครอบครัวก็เป็นหน่วยพื้นฐานที่เพิ่มสมาชิกของสังคม จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่าโครงสร้างและรูปแบบของครอบครัวเกี่ยวข้องกับการเพิ่มและการลดการเจริญพันธุ์อย่างไร และปัจจัยอันใดจะมีความสำคัญกว่ากัน

การสนใจศึกษาในเรื่องโครงสร้างและแบบของครอบครัวก็มีผลต่อการเจริญพันธุ์ของประเทศไทยในเขตเมืองนี้ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนามาสู่ความเป็นเมืองมากกว่าแต่ก่อน ชีวิตทางสังคมโดยทั่วไป ของคนไทยเริ่มพ้นจากลักษณะความเป็นอยู่แบบชนบทเข้ามาสู่วิถีชีวิตแบบเมืองมากขึ้น แบบของครอบครัวในสังคมเมืองเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความแตกต่างทางสังคมในสังคมที่ซับซ้อนต้องการสมาชิกของสังคมที่พร้อมที่จะเคลื่อนย้ายไปสู่แหล่งที่มีงานทำ หรือแหล่งที่มีโอกาสในการที่จะได้งานที่ดีกว่า เพราะฉะนั้นลักษณะของครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยสามี ภรรยาและบุตรที่มีได้แต่งงาน จึงเป็นแบบของครอบครัวที่พบมากในสังคมเมืองมากกว่าแบบของครอบครัว

ขยายอันประกอบด้วยญาติพี่น้อง แต่แบบครอบครัวขยายทั้งขนาดใหญ่และเล็กก็ยังมีอยู่ใน
 สังคมเมืองของประเทศไทย เนื่องจากประชากรมากขึ้นจึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า
 แบบและโครงสร้างของครอบครัวอย่างใดที่มีอิทธิพลเหนือการเจริญพันธุ์ของประชากรที่
 อาศัยในเขตเมือง และเนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับค่านี้อยู่กันน้อยจึงมีความคิดเห็นว่
 การศึกษารังนี้คง เป็นประโยชน์ที่จะขยายความรู้ในค่านี้อีกกว้างขวางยิ่งขึ้นไป อันจะ
 ช่วยในการวางนโยบายประชากรของประเทศให้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
 และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาในทางค่านี้อีกต่อไป

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขนาดและองค์ประกอบของครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญในทุกสังคม เนื่องจากครอบครัว
 เป็นหน่วยพื้นฐานสำหรับทัศนคติต่าง ๆ ทางสังคม เศรษฐกิจ การบริโภค การอบรมให้รู้
 ระเบียบสังคม การควบคุมและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตครอบครัวในทุก
 สังคม สำหรับในประเทศด้อยพัฒนา หน่วยครอบครัวที่ขึ้นกับเครือญาติมีมากกว่าในประเทศ
 ที่พัฒนาแล้วซึ่งมักจะเป็นครอบครัวเดี่ยว เนื่องจากมีสถาบันเฉพาะทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่ครอบครัว
 เคยทำมาแต่เดิมในประเทศด้อยพัฒนา แต่ทั้งครอบครัวแบบที่มีเครือญาติมาก ๆ คือ
 ครอบครัวขยาย ครอบครัวขยายและครอบครัวเดี่ยวต่างก็มีผลต่อการเจริญพันธุ์ ครอบครัว
 แบบขยายจะเพิ่มระดับการเจริญพันธุ์มากกว่าลดทั้งนี้เพราะคู่สามีภรรยาจะให้กำเนิดบุตรได้
 โดยไม่ต้องคำนึงถึงภาวะทางเศรษฐกิจที่จะเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาใหม่ เพราะว่าภรรยา
 นี้มิได้ เป็นภาระของคู่สามีภรรยาแต่ผู้เดียว แต่เป็นภาระของทั้งครอบครัว ในขณะที่ในครอบครัว
 เดี่ยวจะต้องมีภาระในเรื่องการเลี้ยงดูและหาเงินเพื่อให้พอสำหรับค่าเลี้ยงดู ลักษณะ

---

^๑ Edwin D. Driver, Differential Fertility in Central India.
 (Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1963), pp.39-40

ของครอบครัวในสังคมอินดูเป็นตัวอย่างของครอบครัวขยาย ในครอบครัวขยายมีการเจริญพันธุ์สูง เพราะมีคนช่วยแบ่งเบาภาระในการทำงานบ้านและเลี้ยงดูเด็ก แต่ภาวะเจริญพันธุ์จะต่ำในครอบครัวเดี่ยว^๒ ในการศึกษาถึงภาวะเจริญพันธุ์ในครอบครัวแต่ละแบบ จำเป็นต้องพิจารณาตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อขบวนการตัดสินใจในการที่จะมีบุตรหรือไม่มีบุตร และสภาพการณ์เหล่านี้ขึ้นอยู่กับแบบของครอบครัว

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเจริญพันธุ์ของครอบครัวในแบบต่าง ๆ ปรากฏว่ามีปัจจัยหลาย ๆ ประการที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับแบบของครอบครัว และการเจริญพันธุ์ ปัจจัยที่สำคัญคือปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ทำให้ลักษณะการเจริญพันธุ์แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัวที่มีลักษณะรากฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรไม่เหมือนกัน ซึ่งจำแนกปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

ก. อายุแรกสมรส สตรีที่แต่งงานอายุน้อยมากเท่าไร ก็มีโอกาสที่จะมีบุตรเป็นจำนวนมากขึ้นเท่านั้น สตรีซึ่งมีการศึกษาน้อยและสตรีซึ่งทำงานในคานเกษตรกรรมมักจะแต่งงานอายุน้อย จากการวิเคราะห์พบว่า อายุแรกสมรสเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ทำให้สตรีมีบุตรจำนวนมาก จากการวิเคราะห์สตรีที่อยู่นในเมืองฮาวายที่มีอายุแรกสมรส ๑๕ ปี หรือต่ำกว่านั้น มีบุตร ๔.๕๔ คน สตรีที่อายุแรกสมรส ๒๐ - ๒๑ ปี มีบุตร ๓.๘๐ คน ๒๒ - ๒๓ ปี มีบุตร ๓.๖๐ คน ๒๔ - ๒๕ ปี มีบุตร ๒.๙๒ คน ๒๖ ปีขึ้นไปมี ๒.๑๑ คน^๓ สำหรับในครอบครัวจีนและอินเดียน คู่สมรสมักจะสมรสกันเมื่ออายุน้อย เนื่องจากครอบครัว

^๒ Journal of Asian and African Studies, Social Class, Fertility, and Authority in Nuclear and Joint Household in Bombay. Vol, 9 (January, 1969) p.5

^๓ J. Scott Matsumoto, Chai Bin Park and Bella Z Bell, Fertility Differential of Japanese Women in Japan, Hawaii and California. Working Paper of the East-West Population Institute. Paper No, 14 May 1971, pp. 26 - 27

ขยายจัดการสมรสให้ เป็นผลให้มีภาวะเจริญพันธุ์สูง เพราะสตรีมีช่วงระยะเวลาอายุ
 ในวัยที่จะให้กำเนิดบุตรนาน และไม่ได้มีมาตรการใด ๆ ที่จะควบคุมจำนวนบุตร
 Andrew Collever^๔ ได้ศึกษาพบว่าการศึกษาที่สตรีอื่นเคยต้องทำการสมรสตั้งแต่อายุ
 ยังน้อย ทำให้มีช่วงระยะเวลาอยู่ในการเจริญพันธุ์นาน (สตรีที่อยู่ในวัยภาวะเจริญพันธุ์
 ๑๕ - ๔๕ ปี) เป็นผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์สูง ในประเทศไอร์แลนด์ก่อนการสมรสของ
 สตรีมีอายุเฉลี่ยสูงถึง ๒๕ ปี เนื่องจากไอร์แลนด์เป็นประเทศอุตสาหกรรมสตรีต้องใช้เวลา
 ในการฝึกอาชีพ จึงต้องยืดเวลาการสมรสออกไป อายุแรกสมรสสูง จึงทำให้เวลาที่
 อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ของสตรีที่สมรสแล้วเหลือน้อย การเจริญพันธุ์ของสตรีชาวไอร์แลนด์
 จึงอยู่ในระดับต่ำ^๕

ข. อายุ คาดว่าจะมีการเจริญพันธุ์สำหรับสตรีในกลุ่มอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี
 และถ้าสตรีซึ่งอยู่ในวัย ๔๕ หรือเกินกว่านี้ขึ้นไปก็ยิ่งต่ำลงไปอีก^๖ และในเรื่องอายุ
 ของมารดา สักส่วนของสตรีที่ต้องการมีบุตรมากขึ้นจะลดลงตามการเพิ่มอายุของมารดา
 ทั้งนี้เป็นเหตุผลที่ว่า เมื่อสตรีเริ่มรู้สึกตัวว่าแก่ไม่อยากจะให้มีบุตรเพิ่มอีก เพราะเกรงจำ
 ตนเองอาจไม่มีอายุยืนยาวเพียงพอที่จะเลี้ยงดูบุตรจนกว่าบุตรจะโตพอที่จะรับผิดชอบตัว
 เองได้ อายุของมารดาจึงมีผลต่อความต้องการบุตรเพิ่ม^๗ จากการศึกษาของ Donald

^๔ Andrew Collever, "The Family Cycle in India and the United State." American Sociological Review, Vol, 28 No, February 1963 pp 86 - 96.

^๕ Kingsley Davis & Judith Blake, Social Structure and Fertility. An Analytic Framework, Economic Development and Social Change, (1956 pp. 211 - 235

^๖ J. Scott Matsumoto, op.cit., p.22

^๗ Visid Prachuabmoh, "Factor Affecting Desire or Lack of Desire for Additional Progeny in Rural Thailand" Sociological Contributions to Family Planning Research, Community and Family Study Center, University of Chicago, 1967, p 405

O Cowgill^{๗๗} ศึกษาสตรีไทยในเขตชานเมืองพระนครพบว่า จำนวนบุตรในอุดมคติจะเพิ่มขึ้นไปพร้อม ๆ กับอายุของมารดา แต่ในสตรีซึ่งอายุเกิน ๓๐ ปีขึ้นไปจำนวนบุตรในอุดมคติจะไม่เพิ่มสูงขึ้นอีก กลุ่มสตรีที่มีอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี มีจำนวนบุตรที่ต้องการ ๒.๕ คน โดยเฉลี่ย และสตรีที่อายุเกิน ๓๐ ปีขึ้นไป จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติประมาณ ๓.๔ คน^{๗๘} Mendoza ศึกษาว่าค่านิยมเกี่ยวกับการเจริญพันธุ์ในแง่ของจำนวนบุตรในอุดมคติของบุคคลที่มีอายุน้อย ๆ (๑๕ - ๑๙ ปี) สูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก จนกระทั่งถึงอายุ ๕๕ - ๖๐ ปี^{๗๙} ในด้านการศึกษเกี่ยวกับอายุของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าขนาดของครัวเรือนสัมพันธ์กันกับการเพิ่มขึ้นของอายุของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มจำนวนของผู้ที่เป็นภรรยา ซึ่งจะเพิ่มขึ้นจนถึงอายุ ๓๕ หลังจากอายุนั้นแล้ว จำนวนเฉลี่ยของผู้ที่เป็นภรรยาจะค่อย ๆ ลดน้อยลง^{๘๐} จากการศึกษาในประเทศจาไมกาจากตัวอย่างร้อยละ ๓๐ ของผู้หญิงและร้อยละ ๓๕ ของผู้ชาย มีทัศนคติเกี่ยวกับขนาดของบุตรในอุดมคติว่ามี ๓ คน หรือน้อยกว่านั้น มีอยู่เพียงไม่กี่คนที่อยากมีลูกมาก และพบว่าความปรารถนาในครอบครัวขนาดเล็กแพร่หลายในระหว่างกลุ่มคนที่มีอายุน้อยและการศึกษาสูง^{๘๑}

^{๗๗} Donald O Cowgill and others, Family Planning in Bangkok, Thailand (Bangkok: Mahidol University, 1965) p, 80

^{๗๘} Elvira Mendoza, "Socio-economic Correlates of Attitudes. Toward Family Size" Sociological Contributions to Family Planning Research, Community and Family Study Center, (Chicago: The University of Chicago Press, 1966) p 47

^{๗๙} Suchart Prasithrathsin, "Family and Household Structure in Thailand" (paper presented at ODA Conference, Manila, Dec. 18 - 22, 1972) pp 22 - 23

^{๘๐} Judith Blake, Family Structure in Jamaica. (The Free Press of Glencoe Inc, New York, 1961) p. 183

ปัจจัยทางสังคม

ก. การศึกษา พบว่าการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับความต้องการขนาดของครอบครัวในอุดมคติและความสามารถที่จะรับผิดชอบต่อขนาดของครอบครัวนั้นด้วย ^{๑๒} ในด้านการศึกษาของสามีพบว่ามีความสัมพันธ์กับความต้องการมีบุตรจำนวนมากขึ้น เนื่องจากบุคคลผู้มีการศึกษาสูงกว่ามักจะมีรายได้สูงกว่าบุคคลผู้มีการศึกษาน้อยกว่า ภรรยาของสามีผู้มีการศึกษาสูงจึงไม่เคียดครุ่นจากการมีบุตรมาก ในประเทศไทยปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดผลของการศึกษา คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาสูงกว่าผู้ที่ไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเพราะครอบครัวที่ยากจนไม่มีกำลังทรัพย์ที่จะส่งเสียในด้านการศึกษาได้ คนที่มีการศึกษาน้อยก็ยอมทำงานที่มีรายได้ต่ำ เพราะฉะนั้นในครอบครัวซึ่งสามีมีการศึกษาน้อยก็ยอมที่จะประสบความลำบากจากการมีครอบครัวขนาดใหญ่ แต่บางครั้งครอบครัวที่สามีมีการศึกษาสูงก็อาจไม่นิยมที่จะมีครอบครัวขนาดใหญ่ เพราะมีความคาดหวังในตัวบุตรสูง ^{๑๓} ในส่วนของการศึกษาของสตรี การศึกษาของสตรีเกาหลีมีอิทธิพลเหนือความคิดเห็นเรื่องขนาดครอบครัวในอุดมคติ จากสตรี ๙๗๕ คนที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ มีประมาณ ๒๓ % ที่ต้องการมีบุตรในอุดมคติ ๓ คน ประมาณ ๙๕ % ต้องการมีบุตรในอุดมคติ ๔ คน สตรีที่มีพื้นฐานการศึกษาสูงกว่านี้ ๙๖ : % ต้องการมีบุตร ๑ - ๓ คน แต่สตรีที่มีการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยหรือสูงกว่าต้องการมีบุตรมากกว่า ๔ คน ^{๑๔} การศึกษาของสตรีมี

^{๑๒} Paul K Hatt, Backgrounds of Human Fertility in Puerto Rico. (Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1952) p 143

^{๑๓} Visid Prachuabmoh, op.cit., pp 308 - 390

^{๑๔} Republic of Korea, Ministry of Health and Social Affairs, The Finding of the National Survey on Family Planning 1966, (Seoul: Planned Parenthood Federation of Korea 1966) p, 129

ความสัมพันธ์กับความต่องการที่จะมีบุตร สตรีผู้มีการศึกษาที่จะสนใจในความก้าวหน้า
 ของชีวิต และรู้ถึงปัญหาของการมีครอบครัวขนาดใหญ่กว่าผู้ที่มีการศึกษาคำ พบว่า
 จำนวนของเด็กลดลงเมื่อระดับการศึกษาของสตรีเพิ่มขึ้น เพราะการศึกษาสูงขึ้น
 มีส่วนช่วยลดการเจริญพันธุ์ลง จากการศึกษาในเมืองฮิโรชิม่า ประเทศญี่ปุ่น พบ
 ว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาชั้นต้นมีบุตร ๓.๑๒ คน ชั้นมัธยมมีบุตร ๒.๕๓ คน วิทยาลัย
 มีบุตร ๒.๕๒ คน ^{๑๕} การศึกษาของสตรีมีความสัมพันธ์อย่างมากต่อความปรารถนา
 ที่จะเพิ่มบุตรเพิ่มขึ้น ยกเว้นสำหรับสตรีซึ่งมีบุตร ๒ คน หรือมากกว่านั้น สัดส่วนของสตรี
 ซึ่งสมรสแล้วและต่องการมีบุตรเพิ่มอีกในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาสูงนั้นมีสัดส่วนต่ำกว่าใน
 กลุ่มที่ไม่มีการศึกษา ^{๑๖} Freedman และ Takeshita ศึกษาว่า ๒๗ % ของ
 กลุ่มสตรีผู้มีการศึกษาที่สุดต่องการมีบุตร ๒ คนเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับในกลุ่มผู้
 มีการศึกษาน้อยมีเพียง ๔ % ^{๑๗} หรืออย่างสตรีใน Bangalore City สตรี
 ที่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมปลายหรือมหาวิทยาลัยมีบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๒ คน ขณะที่
 กลุ่มสตรีผู้ไร้การศึกษามีบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๔ คน แต่ในพวกผู้ชายแล้วมีไซ่เพียงแต่
 การศึกษาอย่างเดียว หากต่องมีฐานะทางเศรษฐกิจและแบบของบ้านซึ่งมีความ
 สัมพันธ์ต่อจำนวนบุตรในอุคมคติ ^{๑๘}

๑๕

J. Scott Matsumoto, op.cit., p. 24

๑๖

-Visid Prachuabmoh, op.cit., p. 388

๑๗

Ronald Freedman and John Y. Takeshita, Family Planning in Taiwan. (Princeton University Press, Princeton, New Jersey 1969), p. 89

๑๘

United Nations, The Mysore Population Study. Population Studies, No. 34, New York, 1961, p. 140

ข. การทำงานนอกบ้านกับการเจริญพันธุ์ การออกทำงานเพื่อหารายได้ของสตรีที่แต่งงานแล้วมีส่วนสัมพันธ์กับขนาดของครอบครัวมาก เป็นที่น่าจะเชื่อได้ว่าในปัจจุบันสตรีต้องออกทำงานนอกบ้านมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนการสมรสหรือหลังการสมรส และสตรีที่ออกไปทำงานนอกบ้านย่อมมีการเรียนรู้วิถีสมัยใหม่และมีความคาดหวังสูงขึ้น ซึ่งเป็นผลให้สตรีที่ออกไปทำงานนอกบ้านต้องการที่จะมีบุตรน้อยลง เพราะฉะนั้นการสนับสนุนการทำงานเพื่อหารายได้ของสตรีในสังคมที่กำลังพัฒนาที่ย่อมจะเป็นทางหนึ่งซึ่งจะช่วยลดการเจริญพันธุ์ แต่ Stycos and Weller ได้พิจารณาว่าถ้าสตรีที่สมรสแล้วและออกทำงานนอกบ้านที่สอดคล้องไปกับบทบาทของการเป็นมารดาจะไม่ลดการเจริญพันธุ์ เช่นการทำงานที่เกิดขึ้นในสังคมเกษตรกรรมซึ่งมักเป็นครอบครัวขยาย มีความต้องการเด็กเพื่อเป็นแรงงานและเพื่อความมั่นคงของครอบครัว และสมาชิกในครอบครัวขยายก็มีมากพอที่จะเอาใจใส่เลี้ยงดูเด็กขณะที่มารดาออกไปทำงานได้^{๑๘} ในทางกลับกันพบว่าสัดส่วนของผู้ที่ต้องการมีบุตรเพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้ไปทำงานนอกบ้านสูงกว่าสัดส่วนของผู้ที่ไม่เคยทำงานนอกบ้าน ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าสตรีซึ่งออกไปทำงานนอกบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าเดิม จึงมีความต้องการบุตรเพิ่มขึ้นอีก Freedman และผู้ร่วมงานได้ศึกษาพบว่า ในเยอรมันตะวันออกนั้น สตรีส่วนใหญ่ที่ออกทำงานนอกบ้านมีความต้องการบุตรในอุดมคติน้อยกว่าคนที่ไม่เคยทำงานนอกบ้าน^{๒๑}

^{๑๘} Geoffrey Hawthorn, The Sociology of Fertility (London, Collier Macmillan Limited London, The Macmillan Company, 1970) pp. 103 - 105

^{๒๐} Visid Prachuabmoh, op.cit., p. 399

^{๒๑} Ronald Freedman, Gerhard Baumert and Martin Bolte, "Expected Family Size Values in West Germany", Population Studies, Vol. XIII, 1959. pp. 148

และในการศึกษาข้อมูลของสตรีอเมริกันพบว่าการทำงานนอกรบ้านเป็นระยะเวลา
 ของสตรีภายหลังการแต่งงานมีส่วนสัมพันธ์ในทางลบกับการเจริญพันธุ์^{๒๒} Baumert
 ได้ศึกษาเพิ่มเติมพบว่าสตรีซึ่งไม่เคยทำงานนอกรบ้านมีความปรารถนาในขนาดครอบครัว
 ในอุดมคติขนาดใหญ่มากที่สุด สตรีซึ่งเคยทำงานในอดีตแต่ปัจจุบันไม่ได้ทำงานมีความ
 ต้องการครอบครัวในขนาดกลางคือในระหว่างขนาดของสตรีซึ่งไม่เคยทำงานกับสตรี
 ซึ่งกำลังทำงานอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ Baumert ยังได้ค้นพบอีกว่าประสบการณ์ทาง
 การทำงานของสตรีไม่เพียงแต่มีความสัมพันธ์ต่อจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีเท่านั้น
 ยังอาจมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของสามีเกี่ยวกับจำนวนบุตรที่ควรจะมี^{๒๓} และในปัจจุบัน
 มีความก้าวหน้าทางวิทยาการ ซึ่งทำให้ใช้แรงงานน้อยลงในงานบ้าน ทำให้สตรีมีเวลา
 ว่างมากพอที่จะสนใจในสิ่งอื่น ๆ สตรีสามารถออกไปประกอบอาชีพรับจ้างทำงานเพื่อหา
 รายได้ และมีบทบาทใหม่ ๆ ได้หลายบทบาท สตรีใช้ความสามารถได้มากขึ้นและจากการ
 ที่มีเวลาว่างมาก และมีความเจริญทางวิทยาการใหม่ ๆ นี้เอง ทำให้สตรีมีความต้องการ
 ที่จะมียุตรจำนวนน้อย แต่ในทางกลับกันก็อาจจะเป็แรงจูงใจทำให้ต้องการมีครอบครัว
 ขนาดใหญ่ เพราะว่าการแสดงออกซึ่งการสร้างสรรทำได้ด้วยการให้กำเนิดบุตรและเลี้ยง
 ูก และเป็นการทำตามที่ตั้งคมาคหวัง คือสตรีอยู่บ้านมีเวลาที่จะดูแลบุตร^{๒๔} หากแต่การ
 วิจัยที่อื่นเคยแสดงให้เห็นว่าสตรีที่ทำงานนอกรบ้านมีการเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่เป็นแม่บ้านเฉย ๆ^{๒๕}

^{๒๒} Ibid., p 149

^{๒๓} Ibid., p 150

^{๒๔} William T. Liu, Family and Fertility (University of Notre Dame Press, Notre-Dame, London, 1966) pp.103 - 104

^{๒๕} Edwin D. Driver, op.cit., p 94

และการศึกษาของ Whelpton ก็ให้ผลเช่นเดียวกัน คือสตรีซึ่งทำงานภายหลังการสมรสจะมีความต้องการบุตรจำนวนน้อยกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงาน และสำหรับสตรีซึ่งทำงานนอกบ้านเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ก็มีความต้องการบุตรน้อยกว่าผู้ที่ทำงานในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ^{๒๖}

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ก. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน จากการวิเคราะห์ทางประชากรระหว่างปี ๑๙๖๕ ซึ่งจัดทำในมอโรคโคแสดงว่า หญิงชาวมอโรคโคที่อาศัยอยู่ในเมืองมีบุตรเฉลี่ย ๕.๑ คน สตรีที่สมรสแล้วและสามีประกอบอาชีพการค้ามีบุตรเฉลี่ย ๖.๑ คน เท่า ๆ กับภรรยาของผู้ที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมขนส่ง คนงานเหมืองแร่ ครอบครัวที่สามีมีรายได้ปานกลางมีบุตร ๕.๖ คน ครอบครัวที่สามีหรือหัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพอิสระมีบุตรเฉลี่ย ๕ คน ^{๒๗} และจากการศึกษาเกี่ยวกับจำนวนบุตรของผู้มีอาชีพต่าง ๆ และเป็นชาวญี่ปุ่นที่อยู่ในมลรัฐคาลิฟอร์เนีย พบว่าพวกที่ทำงานธุรกิจชั้นสูงมีบุตรเฉลี่ย ๒.๖๑ คน พวกที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีบุตรเฉลี่ย ๔.๔๓ คน และผู้ที่ไม่ประกอบอาชีพมีบุตร ๓.๕๘ คน ^{๒๘} สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นข้าราชการ ต้องการที่จะมีบุตร ๔ คน เป็นจำนวนมากที่สุด ที่ต้องการมีบุตร ๓ คน และ ๒ คน เป็นลำดับรองลงมา ในบรรดาหัวหน้าครัวเรือนที่

---

^{๒๖} Pascal K. Whelpton, Arther A. Campbell and John E. Patterson, Fertility and Family Planning in the United States, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1966. pp. 108 - 109

^{๒๗} Abdellah Berrada, "Fertility in Relation to the Profession of the Head of Household and the Age of Mother," World Population Conference 1965. Vol.II, New York: United Nations 1967, pp 172 - 173

^{๒๘} J. Scott Matsumoto, op.cit., p 24

เป็นชาวนาชาวสวน ผู้ที่ต้องการมีบุตร ๔ คนมีจำนวนมากที่สุด ผู้ที่ต้องการมีบุตร ๕ คน และ ๓ คนรองลงไป ^{๒๘} ซึ่งจะเห็นได้ว่าคนที่มีความต้องการมีบุตรน้อยกว่าคนที่มีความต้องการมีบุตรมากเพราะไม่มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานในการประกอบอาชีพรับราชการ ซึ่งก็คล้ายกับสตรีอินเดียซึ่งสามีประกอบอาชีพกสิกรรมจะมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔ คน และสามีซึ่งมีอาชีพไม่ใช่แรงงาน จำนวนบุตรเกิดรอดจะเท่ากับ ๓.๘ คน ^{๓๐} และสตรีอเมริกันผู้มีสามีประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะต้องมีบุตรมากกว่าสตรีที่สามีประกอบอาชีพอื่น ๆ ^{๓๑} แต่ความคิดนี้แตกต่างกับ Freedman และ Sharp ซึ่งเห็นว่าไม่มีแบบแผนที่แน่นอนสำหรับความแตกต่างด้านอาชีพในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติคือจำนวนบุตรในอุดมคติคล้ายคลึงกันในทุกกลุ่มอาชีพ ^{๓๒} ซึ่งเช่นเดียวกับการไม่พบความแตกต่างในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนบุตรที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดในกลุ่มคนที่

---

^{๒๘} สักดิ์ นาสุขนิรันต์ "การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นข้าราชการและผู้ประกอบอาชีพทางเกษตร" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๑ (พระนคร, กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ ๒๕๐๖) หน้า ๒๔๑ - ๒๔๓

^{๓๐} Driver, op.cit., p 93

^{๓๑} Whelpton, Campbell and Patterson, op.cit., p 112

^{๓๒} Ronald Freedman and Harry Sharp, "Correlates of Values about Ideal Family Size in the Detroit Metropolitan Area" Population Studies, Vol, VIII, 1954 - 1955 p. 36

ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ ^{๓๓} และจากการศึกษาถึงสตรีไทยในเขตชนบท พบว่าสตรีร่วมทุกอายุที่สามีเป็นเกษตรกร พ่อค้าและข้าราชการ ครู และเสมียนมีระดับการศึกษาไม่สูงมากเท่ากับพวกข้าราชการในเมืองใหญ่ ๆ และส่วนใหญ่แล้ว พวกข้าราชการ พ่อค้าหรือครูในเขตชนบทประกอบเกษตรกรรมเป็นอาชีพรองควย ดังนั้นอาจเป็นผลให้มีแนวความคิดและคุณค่าต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตไม่แตกต่างจากเกษตรกรมากนัก ^{๓๔} การศึกษาของ Mendoza ได้จำแนกอาชีพเป็น ๔ ชนิดใหญ่ ๆ สตรีนิวกวที่สามีเป็นคณงานไร้ฝีมือมีจำนวนบุตรในอุดมคติ ๓.๘ คน พวกที่สามีทำงานใช้วิชาชีพ ๓.๖ คน พวกที่สามีเป็นพวกแรงงานฝีมือประมาณ ๓.๔ คน ส่วนสตรีนิวกวที่ไม่ว่าสามีจะมีอาชีพอยู่ในระดับใดก็มีจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยเท่า ๆ กันคือ ๓ คน ^{๓๕} การวิจัยที่ Bangalore City ให้ผลว่าอาชีพที่ใช้วิชาชีพชั้นสูงหรือการบริหารหรือข้าราชการจะมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๘ คน พวกที่มีอาชีพใช้แรงงานชั้นต่ำมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย ๔.๓ คน ^{๓๖} ผู้ที่ประกอบวิชาชีพชั้นสูงมักเป็นผู้ที่มีความรู้มีรายได้สูงและมีความหวังสูง และทราบได้ถึงความยากลำบากของครอบครัวเมื่อถึงพิลตอความสำเร็จและความหวังของตน

^{๓๓} อามอส เอช ฮอดลีย์ และวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, "การขยายตัวของครอบครัวและการวางแผนครอบครัวในอำเภอโพธาราม" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติเรื่องประชากรแห่งประเทศไทย ครั้งที่ ๒ (พระนคร, กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ ๒๕๐๘) หน้า ๔๐

^{๓๔} สุวัทนา วิบูลย์เศรษฐ์ "การเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในเขตชนบท" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๓) หน้า ๔๕

^{๓๕} Mendoza, op.cit., pp 50 - 52

^{๓๖} Mendoza, op.cit., p 140

ข. ฐานะทางเศรษฐกิจ ในค่านเศรษฐกิจนี้พบว่า ผู้มีการศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ย่อมมีความปรารถนาครอบครัวยุวชนาคเล็ก คือเมื่อมีการยกกระดุมการครองชีพขึ้นไปเท่าไร คู่สมรสจำนวนมากก็เริ่มที่จะยอมรับบันทัดฐานของการมีครอบครัวขนาดเล็ก ^{๓๓} คนมักจะจำกัดจำนวนบุตรตามความสามารถทางการเงินที่เขาหามา เพื่อการเลี้ยงดูบุตรตามที่ต้องการในระยะของการเปลี่ยนแปลงทางประชากร อัตราตายต่ำ อัตราเกิดสูงพบว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับขนาดของครอบครัวในอุดมคติ ^{๓๔} ซึ่งความคิดนี้ใกล้เคียงกับของ Simmon ที่ว่าในระยะยาวความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการเจริญพันธุ์จะเป็นไปในทางกลับกัน จะเป็นไปในทางเดียวกันก็เพียงในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ^{๓๕} ได้มีการศึกษาแยกระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจโดยจำแนกจากรายได้ของคนที่เป็นเกษตรกรและมีใช้เกษตรกร พบว่าพวกที่มีรายได้ต่ำสุดของทั้ง ๒ กลุ่ม มีค่านิยมที่จะมีการเจริญพันธุ์สูงกว่าพวกที่มีรายได้มาก อาจเป็นไปได้ว่าพวกที่มีรายได้น้อย เห็นว่าการมีบุตรมากเป็นการเพิ่มพูนเศรษฐกิจ ^{๓๖} แต่ Mendoza พบว่ามีความสัมพันธ์ในทางตรงกันกับขนาดของครอบครัวในอุดมคติกับระดับรายได้ ๑๖ % ของพวกที่มีรายได้นานกลาง และ ๑๕ % ของพวกที่มีรายได้สูง ต้องการขนาดครอบครัวในอุดมคติ ๕ คนหรือกว่านั้น และมีเพียง ๑๑ % ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำที่มีความปรารถนา

^{๓๓} United Nations, op.cit., p 158

^{๓๔}

Ronald Freedman and Lolagene Coombs, "Economic Considerations in Family Growth Decisions", Population Studies, Vol XX No. 2 1966. p 197

^{๓๕} Julian L. Simmon, "The Effect of Income on Fertility" Population Studies, Vol. XXIII, 1969. p 334

^{๓๖} Freedman, Baumert, and Bolte, op.cit., p 148

แบบเดียวกัน ^{๔๑} ซึ่งการศึกษาของ Mendoza สอดคล้องกับการที่ครอบครัว
 อเมริกันที่มีรายได้สูงมีความต้องการจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่าครอบครัวที่มี
 รายได้ต่ำถึง ๒ เท่า ^{๔๒} ส่วนในอินเดียเมื่อพิจารณาถึงสภาพทางเศรษฐกิจพวก
 ที่ฐานะดีถึงแม้จะได้ทำการสมรสมาเป็นเวลานานปรากฏว่ามีการเจริญพันธุ์อยู่ในระดับ
 ต่ำ และจากการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการบุตรเพิ่มก็พบว่าคนที่มีฐานะทาง
 เศรษฐกิจต่ำ มีความมุ่งหวังต่ำ และไม่มีความสามารถพอที่จะดำรงตนอยู่ในระดับที่
 พอยังชีพได้และบุคคลเหล่านี้จะไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มอีก ^{๔๓} แต่โดยทั่วไปแล้ว
 คนในทุกๆระดับฐานะคิดว่าเป็นการถูกต้องและดีที่จะมีครอบครัวขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม
 แต่ละครอบครัวก็มีเรื่องเศรษฐกิจเป็นเครื่องกีดกัน เพียงแต่ในกลุ่มผู้มีการศึกษาสูง พบ
 ว่ามีค่านิยมที่ว่าการรยาคควรจะมีเวลาอิสระเป็นตัวของตัวเอง นอกเหนือจากการทำหน้าที่
 ที่รยาคและแม่ของลูก ในคนกลุ่มนี้ต้องการบุตรจำนวนน้อย ต้องการครอบครัวขนาดเล็ก ^{๔๔}
ปัจจัยอื่น ๆ

ก. จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ สัดส่วนของสตรีที่ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มขึ้นตามจำนวน
 การอยู่รอดของบุตร ผลการศึกษาที่บางเขนแสดงให้เห็นว่าจำนวนบุตรในอุดมคติผันแปร
 ตรงกับจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงในขณะนั้น คือสตรีซึ่งขณะสัมภาษณ์ไม่มีบุตรหรือมีเพียงคนเดียว

^{๔๑} Mendoza, op.cit., p 49

^{๔๒} Whelpton, Campbell and Patterson, op.cit., p 35

^{๔๓} Visid Prachuabmoh, op.cit., p 403

^{๔๔} William T. Liu, op.cit., pp 108 - 109

จำนวนบุตรในอุดมคติจะเท่ากับ ๒ หรือ ๓ และจำนวนเฉลี่ยจะเท่ากับ ๒.๔ คน ซึ่งมากกว่าจำนวนบุตรที่มีอยู่ และจำนวนบุตรในอุดมคตินี้จะเพิ่มขึ้นพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงไปจนถึงกลุ่มที่มีจำนวนบุตรที่มีอยู่จริง ๕ คน ^{๔๕} สตรีซึ่งเคยมีประสบการณ์มีบุตรมาแล้วจะมีความปรารถนาทั้งที่อยากมีครอบครัวขนาดใหญ่หรือไม่มีบุตรเลย ^{๔๖} ซึ่งอาจเพราะได้รับผลดีหรือผลเสียจากการมีบุตร

ข. ถิ่นที่อยู่อาศัย ชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองทำให้ต้องการครอบครัวขนาดเล็ก มีคนจำนวนน้อยเพราะความเป็นอยู่ในเมืองแออัดกว่าชนบท บ้านคับแคบ เนื้อที่ จะขยายออกไปทำได้ยาก ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กก็ค่อนข้างสูง ขนาดของครอบครัวในเมืองโดยเฉลี่ยจะเล็กกว่าครอบครัวในชนบท ^{๔๗} อย่างในประเทศ ญี่ปุ่นปี ๑๙๙๐ ในเขตชนบทจะมีครัวเรือนที่มีบุคคล ๒ คนขึ้นไปมากกว่าครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคล ๑ - ๒ คน ซึ่งตรงกันข้ามกับขนาดครัวเรือนในเขตเมือง ^{๔๘}

^{๔๕} Cowgill and Others, op.cit., p 405

^{๔๖} Mendoza, op.cit., p. 43

^{๔๗} Suchart Prasithrathsin, op.cit., p.19

^{๔๘} Kazumasa Kobayashi, "Family and Household Structure in Japan" (paper presented at ODA Conference, Manila, Dec. 18 - 22, 1972) pp 15 - 19

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

ปัญหาการเพิ่มของประชากรเป็นปัญหาที่ประเทศไทยประสบอยู่ และรัฐบาลก็ตระหนักถึงผลกระทบของการที่ประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็วต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมจึงได้มีการประกาศนโยบายประชากรเป็นนโยบายระดับชาติเมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๑๓ และจากการศึกษาผลการวิจัยในประเทศต่าง ๆ พบว่าแบบและโครงสร้างของครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อความแตกต่างของภาวะเจริญพันธุ์ เช่นครอบครัวแบบขยาย ซึ่งได้รับการพิจารณาว่าเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเจริญพันธุ์ ซึ่งลักษณะที่ซับซ้อนของครอบครัวขยายเป็นแบบอุดมคติและมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมการเจริญพันธุ์สูงขึ้น (Moni Nag, Family Type and Fertility, World Population Conference 1965, Vol II, New York United Nation. 1966, p. 160) และจากการที่ประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มของประชากรโดยเฉลี่ยร้อยละ ๓.๓ ซึ่งจัดว่าเป็นอัตราสูงทำให้สนใจว่า แบบของครอบครัวและโครงสร้างของครอบครัวมีผลอย่างไรต่อระดับการเจริญพันธุ์และขนาดของครอบครัวในอุดมคติของแต่ละครอบครัวนั้น และน่าสนใจจะศึกษาว่าแบบของครอบครัวแตกต่างหรือว่ามีปัจจัยอื่น ๆ ที่จะเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลเหนือระดับการเจริญพันธุ์และความมุ่งหวังถึงขนาดครอบครัวในอุดมคติและปัจจัยใดน่าจะมีความสำคัญกว่ากัน

การศึกษาจะศึกษาโดยมีสมมติฐานย่อยดังนี้

๑. บุคคลที่อาศัยในครอบครัวขยายน่าจะมีการเจริญพันธุ์สูงและมีความต้องการครอบครัวขนาดใหญ่มากกว่าครอบครัวเดี่ยว เนื่องจากมีสมาชิกอื่นที่ช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดู

๒. ทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายมีระดับทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องกำหนดระดับภาวะเจริญพันธุ์และขนาดของครอบครัวในอุดมคติ

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาเกี่ยวกับแบบและโครงสร้างของครอบครัวที่มีผลต่อระดับการเจริญพันธุ์และขนาดของครอบครัวในอุคมคตินั้น จะใช้ข้อมูลบางส่วนของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว ฯ ภายใต้การดำเนินงานวิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษา จึงแบ่งแยกขั้นตอนการศึกษาดังนี้คือ

๑. บทนำ ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ในการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา
๒. ระเบียบวิธีวิจัย
๓. ลักษณะทางประชากร ที่ อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างแบบของครอบครัว กับระดับภาวะเจริญพันธุ์และขนาดของครอบครัวในอุคมคติ
๔. ลักษณะทาง เศรษฐกิจ ที่ อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างแบบของครอบครัวกับระดับภาวะเจริญพันธุ์และขนาดของครอบครัวในอุคมคติ
๕. ลักษณะทางสังคม ที่ อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างแบบของครอบครัวกับระดับภาวะเจริญพันธุ์และขนาดของครอบครัวในอุคมคติ
๖. ลักษณะอื่น ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างแบบของครอบครัวกับระดับภาวะเจริญพันธุ์และขนาดของครอบครัวในอุคมคติ
๗. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการคัดเลือกและรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในเขตเมืองของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว ฯ ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับครอบครัวและการเจริญพันธุ์โดยนำเสนอในรูปตารางสร้อย ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของแบบและโครงสร้างของครอบครัวกับภาวะเจริญพันธุ์ โดยจะได้นำปัจจัยทาง เศรษฐกิจและสังคมบางประการ เข้ามาพิจารณาในการศึกษาหาความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยใช้วิธีวิจัยทางสถิติและใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการประมวลข้อมูล และเพื่อ

ความแน่นอนเชื่อถือได้ของตัวเลขที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะใช้วิธีการทางสถิติศาสตร์เข้ามาทดสอบความสัมพันธ์ในกรณีที่เป็น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในปัจจุบันแนวโน้มทางประชากรส่วนใหญ่เป็นไปในทางเพิ่มจำนวนประชากร ซึ่งลักษณะปรากฏการณ์เช่นนี้กลายเป็นสิ่งธรรมดาไป ถึงแม้ปัจจุบันประเทศไทยก็อยู่ในระหว่างการพยายามลดอัตราเกิดลงมา แต่ก็ปรากฏว่าอัตราเกิดก็ยังคงอยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ ๔.๓ การศึกษาโครงสร้างของครอบครัวซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการเจริญพันธุ์นั้น จึงนับว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง

โครงสร้างทางครอบครัว มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลง การทราบถึงรูปแบบและโครงสร้างของครอบครัวของสังคมหนึ่งจะชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงระดับของภาวะเจริญพันธุ์ของสังคมนั้น ซึ่งจะทำให้เราทราบระดับการเจริญพันธุ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการประมาณจำนวนประชากรในอนาคต การคาดประมาณจำนวนประชากรได้เช่นนี้ย่อมเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายรัฐบาลและผู้บริหารประเทศที่จะดำเนินการ เตรียมการด้านการบริหารและบริการต่าง ๆ เช่น การสาธารณสุข โภชนาการ การศึกษา ฯลฯ เพื่อสนองความต้องการของจำนวนประชากรที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต และผลการศึกษาวิจัยนี้ถือเป็นแนวทางให้การปฏิบัติ การตามแผนพัฒนาของรัฐบาลบรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างดียิ่ง